

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

==== Izpitna pola 1 ====

Obča zgodovina

Sobota, 27. avgust 2016 / 90 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi ocenjevalni obrazec.
Izpiti poli je priložena barvna priloga.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpisite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalni obrazec).

Izpiti pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogu je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte v **izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 1 prazno.

Barvna priloga ima 4 strani (17–20), od tega 1 prazno.

M 1 6 2 5 1 1 1 1 0 2

Vzpon meščanstva in uveljavitev parlamentarizma

1. Priseljenci iz Evrope so začeli pospešeno naseljevati Severno Ameriko v začetku 17. stoletja. Obkrožite črki pred pravilnima trditvama o naseljevanju Severne Amerike. Pomagajte si s sliko 1 v barvni prilogi.
 - A Ob reki Svetega Lovrenca so se s severa naseljevali priseljenci iz Francije.
 - B Poseljevanje se je širilo iz zahodne proti vzhodni obali Severne Amerike.
 - C Med staroselci so najprej trčili na pleme Šošonov.
 - D Najhitreje so se gospodarsko razvijale kolonije Velike Britanije.

(2 točki)

2. Razsvetljenske ideje so imele velik vpliv na oblikovanje modernih predstav o državi in državljanstvu.

Politično vprašanje je zadevalo delitev oblasti. Razredni interes meščanstva se je v tem očitno pokrival z vprašanji, ki jih je obravnavalo bojevito razsvetljenstvo: kritika monarhije po božji milosti in odklanjanje oblastniške samovolje; napad na prednostni položaj posvetne in duhovske aristokracije; zahteva po državljanski enakopravnosti in enakih davkovnih načelih; pripustitev slehernegemu državljanu v vsakršno službo v skladu z njegovo nadarjenostjo in izobrazbo.

(Vir: Markov, W., in Soboul, A., 1989: 1789 – velika revolucija Francozov, str. 42–43. Cankarjeva založba. Ljubljana)

S pomočjo zgornjega besedila navedite, katere značilnosti absolutistične ureditve so kritizirali razsvetljenski filozofi.

(1 točka)

3. Pojasnite pojma, povezana z razsvetljensko filozofijo.

(2 točki)

NARAVNO PRAVO

RAZSVETLJENI ABSOLUTIZEM

4. Konec 18. stoletja sta zaznamovali dve revoluciji, ameriška in francoska, na kateri je vplivala razsvetljenska miselnost.

Ustava Združenih držav Amerike, I. poglavje

1. člen

Vsa zakonodajna oblast, kar je je tu zapisane, je prepuščena kongresu Združenih držav, sestavljenemu iz senata in doma poslancev. /.../

7. člen

/.../ Vsak sklep, ki sta ga izglasovala dom poslancev in senat, mora – preden postane zakon – pregledati predsednik Združenih držav. Če se strinja z njim, naj ga podpiše, če ne, naj ga vrne z ugovori tistemu domu, v katerem je predlog vzniknil. /.../

(Vir: Lešnik, A., 2000: Od despotizma k demokraciji, str. 61–62. Modrijan. Ljubljana)

Prva ustava v tem revolucionarnem obdobju je bila sprejeta leta 1791 in je bila rezultat političnega kompromisa med kraljem in meščanstvom, vendar je bila njena vrednost predvsem v tem, da je bila postavljena nad vladarja (in druge organe oblasti), ki so morali ravnati v skladu z njo. V revolucionarnem obdobju je Francija sprejela še vrsto ustav, ki so odsevale potek revolucije.

(Vir: Lešnik, A., 2000: Od despotizma k demokraciji, str. 89. Modrijan. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbrano revolucijo.

A AMERIŠKA REVOLUCIJA

B FRANCOSKA REVOLUCIJA

S pomočjo zgornjih besedil in slike 1 ali slike 2 v barvni prilogi v obliki krajskega razmišljanja opišite revolucijo, pri čemer upoštevajte: vzroke za izbruh revolucije; dogodek, ki simbolizira začetek revolucije; obliko državne ureditve po sprejetju prve ustave; komu ustava ni priznala volilne pravice; posledice revolucije za dogajanje na evropski celini.

(5 točk)

V sivo polje ne pišite.

5. Eden vodilnih francoskih revolucionarjev, Georges Jacques Danton, je imel 2. septembra 1792 v Narodni skupščini Govor o domovini v nevarnosti.

Del ljudstva se bo napotil proti meji, drugi bodo utrdili okope in tretji z bombardiranjem ubranili središča naših mest. Pariz bo ob teh naporih priskočil na pomoč. Občinski komisarji bodo z razglasom slovesno pozvali državljanе k orožju za obrambo domovine. /.../ Plat zvona, ki jo bomo bili, ne bo znak za preplah, temveč znak za napad na sovražnike domovine. Da jih premagamo, potrebujemo drznost, spet drznost in vedno drznost: in Francija bo rešena.

(Vir: Antič, I., 2009: Znameniti govori, str. 114. Mladinska knjiga. Ljubljana)

- 5.1. S pomočjo slike 2 v barvni prilogi navedite tri države, ki so ogrozile Francijo med revolucijo.
- 5.2. Na podlagi zgornjega besedila pojasnite, kako se je na zunanji pritisk odzvala Francija.
- 5.3. Pojasnite, zakaj so sosednje države napadle Francijo.

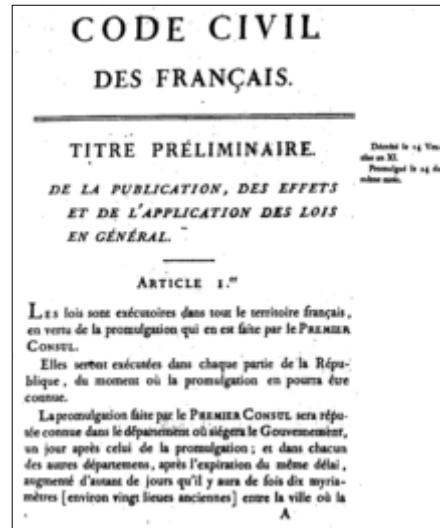
(3 točke)

6. Napoleon je po prevzemu oblasti decembra 1799 razglasil, da je revolucija končana. Med njegove notranje reforme spada tudi kodifikacija civilnega prava.

- 6.1. Kako se je v izvirniku imenoval Napoleonov zakonik?
- 6.2. Navedite dve pridobitvi francoske revolucije, ki ju je potrdil Napoleonov zakonik.

(2 točki)

Slika 1

(Vir: <http://en.wikipedia.org/wiki/>. Pridobljeno: 3. 12. 2014.)

7. Trditvam v levem stolpcu dodajte ustrezno črko, ki stoji pred imenom osebe v desnem stolpcu.

- _____ »pravoslavlje, avtokracija, narod«
- _____ vodja jakobincev
- _____ soavtor Deklaracije neodvisnosti
- _____ razsvetljeni pruski absolutist
- _____ pripadnik dinastije Bourbonov
- _____ vrhovni poveljnik ameriške vojske

- A Nikolaj I.
- B George Washington
- C Ludvik XVI.
- D Maximilien Robespierre
- E Thomas Jefferson
- F Friderik II. Veliki

(3 točke)

M 1 6 2 5 1 1 1 1 0 7

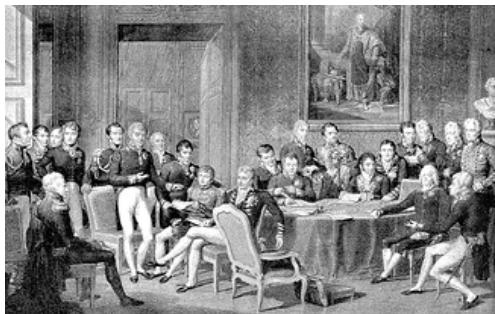
7/20

V sivo polje ne pišite.

8. Od septembra 1814 do junija 1815 so se vladarji in politiki večine evropskih držav sestali na prvem kongresu moderne dobe. Pri reševanju si pomagajte s sliko 3 v barvni prilogi.

- 8.1. Navedite ime mesta, v katerem so evropski vladarji odločali o podobi Evrope.
- 8.2. Kaj so z restavracijo poskušali doseči?
- 8.3. Kaj so sklenili glede ozemlja današnje Italije?

(3 točke)

Slika 2: Zasedanje kongresnikov

(Vir: <http://sl.wikipedia.org>. Pridobljeno: 8. 2. 2015.)

9. Evropske velesile so v srednji Evropi oblikovale politično tvorbo, sestavljeno iz petintridesetih nemških držav in štirih svobodnih mest. Pri reševanju si pomagajte s sliko 3 v barvni prilogi.

- 9.1. Navedite ime te politične tvorbe.
- 9.2. Kateri južnoslovanski narod je bil večinsko vključen v to politično tvorbo?
- 9.3. Kakšen je bil cilj ustanovitve te politične tvorbe?

(3 točke)

10. Stoletje meščanstva so zaznamovali različni ideološki pogledi.

Trditvam na desni strani pripisite na črto na levi strani eno izmed naslednjih ideologij, ki ustreza opisu: konservativizem, liberalizem, socializem, nacionalizem.

Zagovarjajo stanovsko družbo, ki bi temeljila na kategoriji reda in avtoritete. Zagovarjajo absolutistično monarhijo, prežeto s krščanskimi vrednotami.

Zagovarjajo gospodarsko in družbeno enakost. Najvišja vrednota je bratstvo, končni cilj pa odprava razredne družbe in zasebne lastnine.

Poudarjajo pomen lastne nacije, ki jo povezuje jezik, kulturnozgodovinska dediščina in določen politični cilj.

So za vzpostavitev gospodarske in politične svobode ter ločitev cerkve od države. Večina somišljenikov je zagovarjala ustavno monarhijo, le manjšina je bila za republiko.

(2 točki)

11. Razvoj ustavnosti in parlamentarizma je bil v evropskih državah v 19. stoletju zelo različen.

Na črte pred državami v levem stolpcu napišite črko U za tiste države, ki so do bile ustavo pred letom 1848, in s črko B označite tiste, ki ustave pred letom 1848 še niso imele.

☐ Rusija	
☐ Belgija	U ustava pred letom 1848
☐ Francija	
☐ Španija	B brez ustave do leta 1848
☐ Avstrijsko cesarstvo	
☐ Cerkvena država	

(3 točke)

12. Čeprav sta v Avstriji v predmarčni dobi vladala cesarja Franc I. in nato Ferdinand I., je to dobo zaznamoval državni kancler Clemens Wenzel Lothar von Metternich.

Ko je ugledni državni svetnik ob smrti Franca I. pred Hofburgom zbrano množico tolažil z besedami: »Ne jočite, saj se vendar ne bo nič spremenilo!«, je moral požreti cinični odgovor: »Saj prav zato jočemo!«

(Vir: Cvirk, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 44. DZS. Ljubljana)

12.1. Katere so bile značilnosti Metternichove notranje politike?

12.2. Glede na zgornje besedilo navedite, zakaj so bile množice razočarane ob odgovoru, da »se vendar ne bo nič spremenilo«.

(2 točki)

Od nacionalnih gibanj do prve svetovne vojne

13. Evropski prostor je v letu 1848 zajel val revolucij, ki so doobile tudi oznako »pomlad narodov«.
 - 13.1. Glede na sliko 4 v barvni prilogi navedite šest evropskih držav, v katerih ni izbruhnila revolucija.
 - 13.2. Zakaj se je za to revolucionarno vrenje uveljavil izraz »pomlad narodov«?
 - 13.3. Kakšne so bile zahteve meščanstva v revoluciji?

(3 točke)

*Slika 3: Eugene Delacroix:
Svoboda vodi ljudstvo*

(Vir: <http://en.wikipedia.org/wiki/>.
Pridobljeno: 10. 2. 2015.)

14. Že v 1. polovici 19. stoletja se je krepilo italijansko nacionalno gibanje.

- 14.1 Za kaj si je prizadevala organizacija Mlada Italija?
- 14.2. Kdo je bil voditelj Mlade Italije, prikazan na sliki 4?

(2 točki)

Slika 4: Ustanovitelj Mlade Italije

(Vir: <http://it.wikipedia.org/wiki/>.
Pridobljeno: 10. 2. 2015.)

15. Pri združevanju so priključitev nekaterih območij potrjevali s plebisciti, med drugim tudi priključitev Benečije k Italiji.

Kaj je plebiscit?

(1 točka)

16. Pri združevanju Nemčije je imela vodilno vlogo Prusija s kanclerjem Ottom von Bismarckom, ki je napovedal:

Moja prva skrb bo reorganizacija vojske, s pomočjo deželnega zbornice (poslanske zbornice) ali brez nje. /.../ Tako ko bo vojska v takšnem stanju, da bo vzbujala respekt, bom izbral prvo dobro pretvezo, da napovem vojno Avstriji, zrušim Nemško zvezo, si podredim male države in dam Nemčiji nacionalno enotnost pod pruskim vodstvom.

(Vir: Cvirn, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 74. DZS. Ljubljana)

- 16.1. S pomočjo zgornjega besedila pojasnite, kako je Bismarck načrtoval združitev Nemčije.

- 16.2. Pojasnite, zakaj je ravno Prusija prevzela vlogo združevanja Nemčije.

(2 točki)

17. Nacionalna gibanja so zajela tudi večnarodno Avstrijsko cesarstvo.

Kadar gre za odnose z Avstrijo, se imajo Madžari za zatiran narod; kadar gre za odnose do drugih ljudstev na Ogrskem, jim odrekajo pravico do svobodnega nacionalnega razvoja na osnovi historičnega prava.

(Vir: Cvirn, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 64. DZS. Ljubljana)

- 17.1. S pomočjo zgornjega besedila navedite, v čem so se kazala dvojna merila madžarskih voditeljev v odnosu do Avstrije in v odnosu Madžarov do drugih narodov Ogrske.

- 17.2. Navedite naroda, ki sta si v ogrskem delu države prizadevala za uveljavitev svojih nacionalnih pravic.

(2 točki)

18. Leta 1867 je avstrijski dvor zaradi zaostrenih notranje- in zunanjopolitičnih razmer privolil v realno unijo med Ogrsko in preostalim delom avstrijskega cesarstva.

18.1. Kako se je imenovala državna ureditev po letu 1867?

18.2. Zakaj je vladar nosil naziv »cesar in kralj« (kaiser und König)?

(2 točki)

Slika 5: Kronanje cesarja Franca Jožefa za kralja Ogrske in kraljice Elizabete za kraljico Ogrske v Budimpešti

(Vir: Pohl, W., 1994: Habsburžani, str. 413. Mladinska knjiga. Ljubljana)

19. Rusija je bila v 19. stoletju v primerjavi z zahodom zaostala, v primerjavi z vzhodom pa imperialistična velesila.

Aleksander II. je moskovskim plemičem napovedal razglasitev osebne svobode kmetov:
Med vami se širijo govorice o moji nameri, da ukinem tlačanstvo. Da bi ovrgel neutemeljene čenče, se mi zdi potrebno seznaniti vas, da tega ne nameravam storiti tako hitro.

(Vir: Cvirk, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 100. DZS. Ljubljana)

19.1. S pomočjo zgornjega besedila pojasnite, kako se je kazala njena zaostalost.

19.2. Kateri prostor je osvajala Rusija kot imperialistična sila?

(2 točki)

20. Politična slika Balkana se je od sredine 19. stoletja hitro spremajala. Pri reševanju si pomagajte s sliko 5 v barvni prilogi.

- 20.1. Zakaj so Turčijo imenovali »bolnik ob Bosporju«?
- 20.2. Na račun katerih balkanskih držav je Turčija izgubila ozemlje po berlinskem kongresu?
- 20.3. Kateri del Turškega cesarstva je po berlinskem kongresu zasedla Avstro-Ogrska?

(3 točke)

21. Evropske države so v 2. polovici 19. stoletja vse bolj dejavno posegle v boj za kolonialne posesti v različnih delih sveta. Britanski politik Cecil Rhodes je leta 1877 izjavil:

Trdim, da smo prva rasa na svetu in da je za človeštvo tem bolje, kolikor več sveta posedujemo (...), ker je bog sprejel angleško govorečo raso za svoje izvoljeno sredstvo, s katerim hoče ustvariti takšno družbo, ki bo temeljila na pravičnosti, svobodi in miru ...

(Vir: Grobelnik, I., 1992: Zgodovina 3, str. 131. DZS. Ljubljana)

21.1. Navedite dve državi, ki sta osvojili največ kolonij v Afriki.

21.2. Pojasnite vzroke, zaradi katerih so si evropske države že elele zagotoviti čim več kolonij.

(2 točki)

22. Pred 1. svetovno vojno so evropske države oblikovale zavezništva, ki so jih v večini ohranjale tudi med spopadi velike vojne.

Ko so se proti koncu stoletja napetosti z Anglijo zaradi kolonialnih vprašanj in programa izdelave mornarice še okrepile, je Nemčija, precenjujoč moč svojega položaja in zaupajoč v trajnost britansko-ruskega nasprotja, sklenila ugrizniti v kislo jabolko in se odločila za politiko proste roke prav tisti trenutek, ko se je Anglija pripravljala, da zapusti tradicionalno vodilo »splendid isolation« (vzvišena osamljenost, geslo in politika nevezanja v vojaške bloke).

(Vir: Svetovna zgodovina od začetkov do danes, str. 518. Cankarjeva založba. Ljubljana, 1981)

Nemški cesar Viljem II. je po tem, ko je izvedel, da se Italija diplomatsko pogaja z različnimi državami, zapisal:

Sveto pismo (...) pravi, da lahko človek služi samo enemu gospodu, ne pa trem, Franciji, Angliji in trojni zvezi.

(Vir: Lipušček, U., 2012: Sacro egoismo: Slovenci v kremljih tajnega londonskega pakta 1915, str. 63. Cankarjeva založba. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbranim zavezništvom ter s pomočjo zgornjih besedil in slike 6 v barvni prilogi odgovorite na vprašanja.

A TROJNA ZVEZA

B ANTANTNA ZVEZA

- 22.1. Katerega leta so se tri zaveznice povezale v zvezo?
22.2. Navedite te tri države, ki so sklenile zavezništvo pred izbruhom velike vojne.
22.3. Zakaj so se navedene države povezale v skupni tabor?
22.4. Pojasnite, kakšen odnos je do zveze imela Italija.

(4 točke)

23. Kljub napetostim so si privrženci pacifizma prizadevali, da bi spore reševali po mirni poti, brez uporabe nasilja. Med njimi je bila tudi avstrijska pisateljica Bertha von Suttner. Leta 1905 je za svoja mirovniška prizadevanja dobila nagrado.

Kako se imenuje nagrada, ki jo vsako leto podeljujejo za tovrstna mirovniška prizadevanja?

(1 točka)

24. V začetku 20. stoletja so številni živelji v prepričanju, da se bliža veliki vojaški spopad. Evropske države so se vse bolj vojaško pripravljale nanj. Pri reševanju si pomagajte s preglednico 1 in sliko 6.

	1905	1913
Avstro-Ogrska	460	720
Francija	990	1325
Nemčija	1065	2100
Rusija	1070	2050
Velika Britanija	1260	1490

*Preglednica 1: Izdatki za oboroževanje
(v milijonih zlatih mark)*

(Vir: Grobelnik, I., 1992: Zgodovina 3, str. 208. DZS. Ljubljana)

Slika 6: Angleška kraljica Viktorija, obdana s sorodniki, med temi tudi vnuk Viljem II. (nemški cesar), Nikolaj II. (ruski car) in welški princ Edvard (poznejši angleški kralj)

(Vir: Grobelnik, I., 1992: Zgodovina 3, str. 208. DZS. Ljubljana)

- 24.1. Navedite državi, ki sta do leta 1913 najbolj povečali izdatke za oboroževanje.
24.2. Zakaj so nekateri upali, da je spore mogoče rešiti po mirni poti?

(2 točki)

V sivo polje ne pišite.

25. Navedenim dogodkom dodajte ustrezno letnico: 1848, 1804, 1912, 1878, 1861 ali 1776.

- Napoleon I. se je okronal za cesarja Francozov.
- Berlinski kongres
- konec predmarčne dobe v Avstriji
- V Philadelphiji sprejmejo Deklaracijo neodvisnosti.
- prva balkanska vojna
- Italijanski parlament razglasil v Torinu italijansko kraljestvo.

(3 točke)

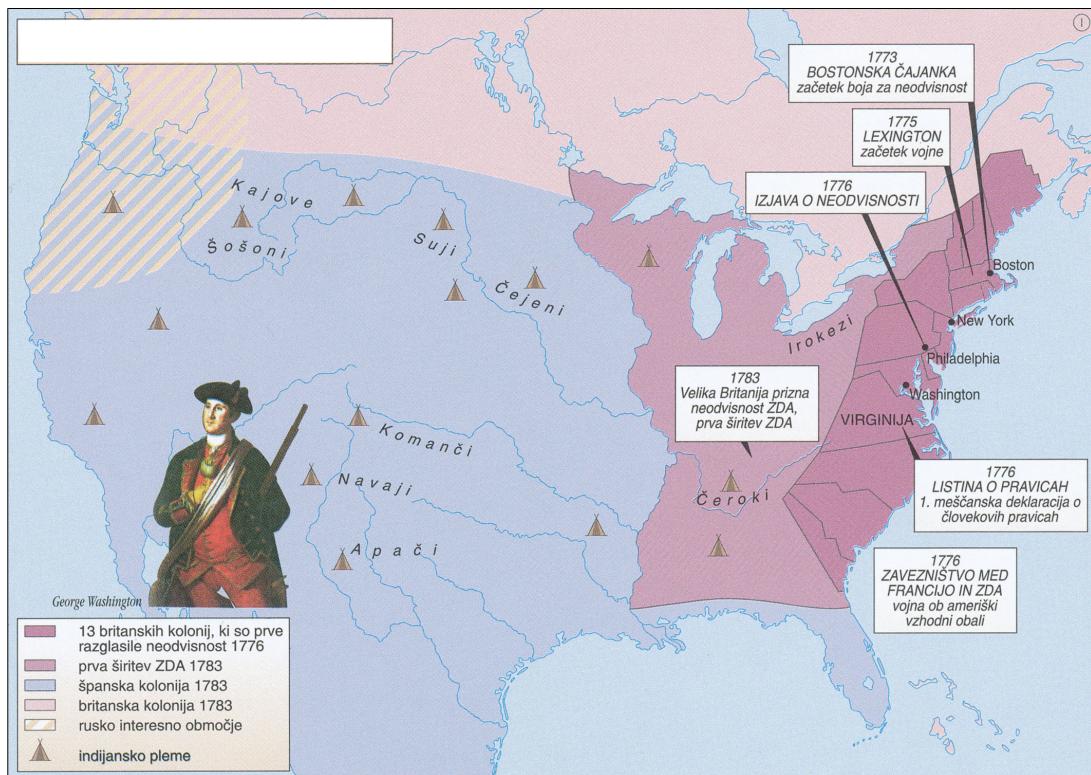

V sivo polje ne pišite.

Prazna stran

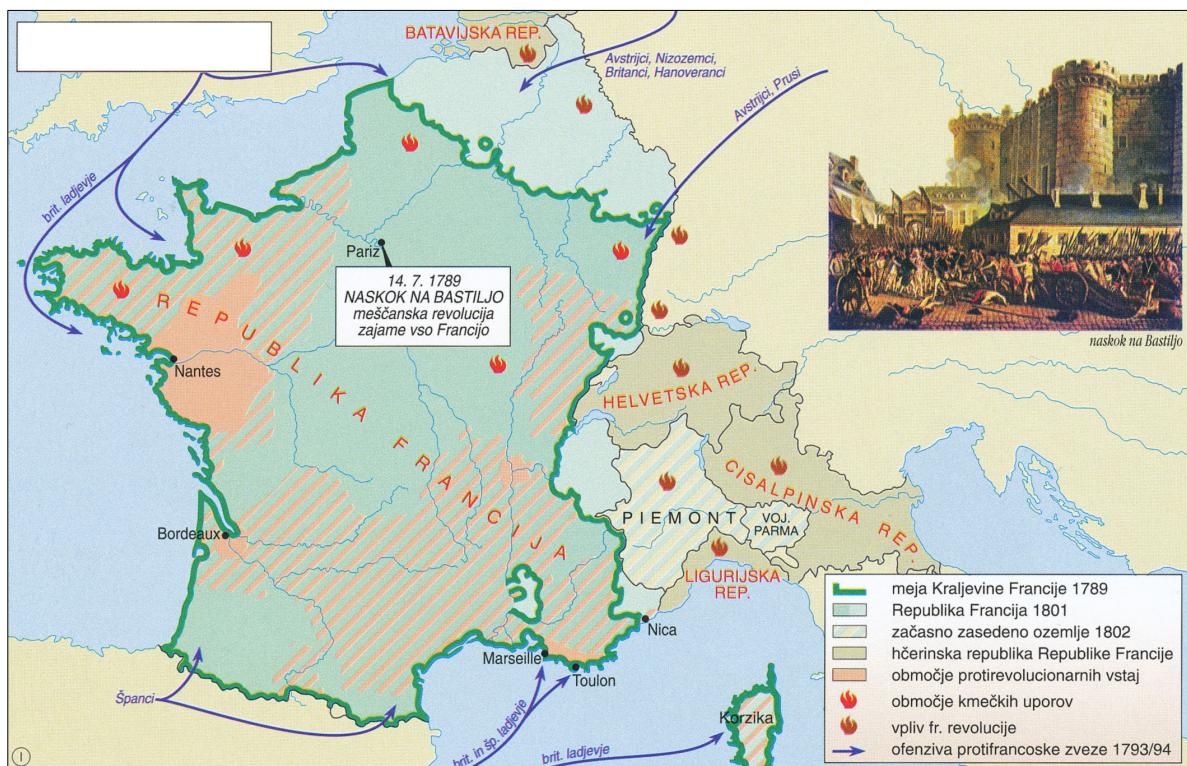

Barvna priloga (k Izpitni poli 1)

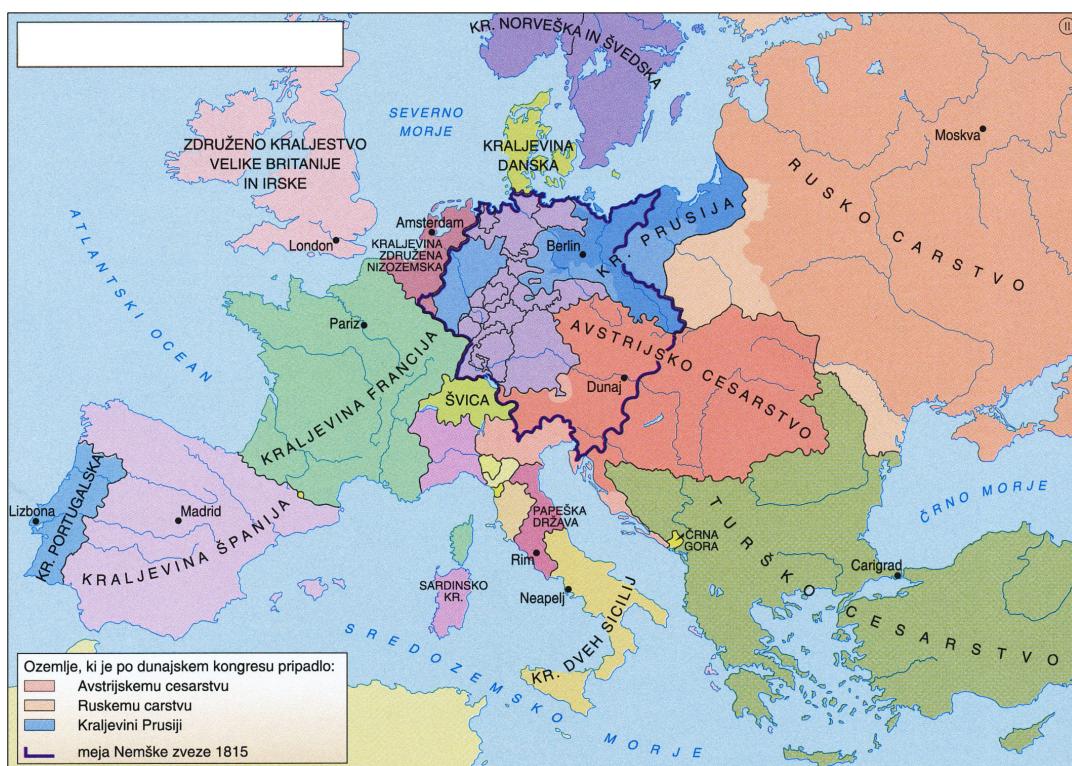
Slika 1: Nastanek ZDA

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 45. Modrijan. Ljubljana, 2013)

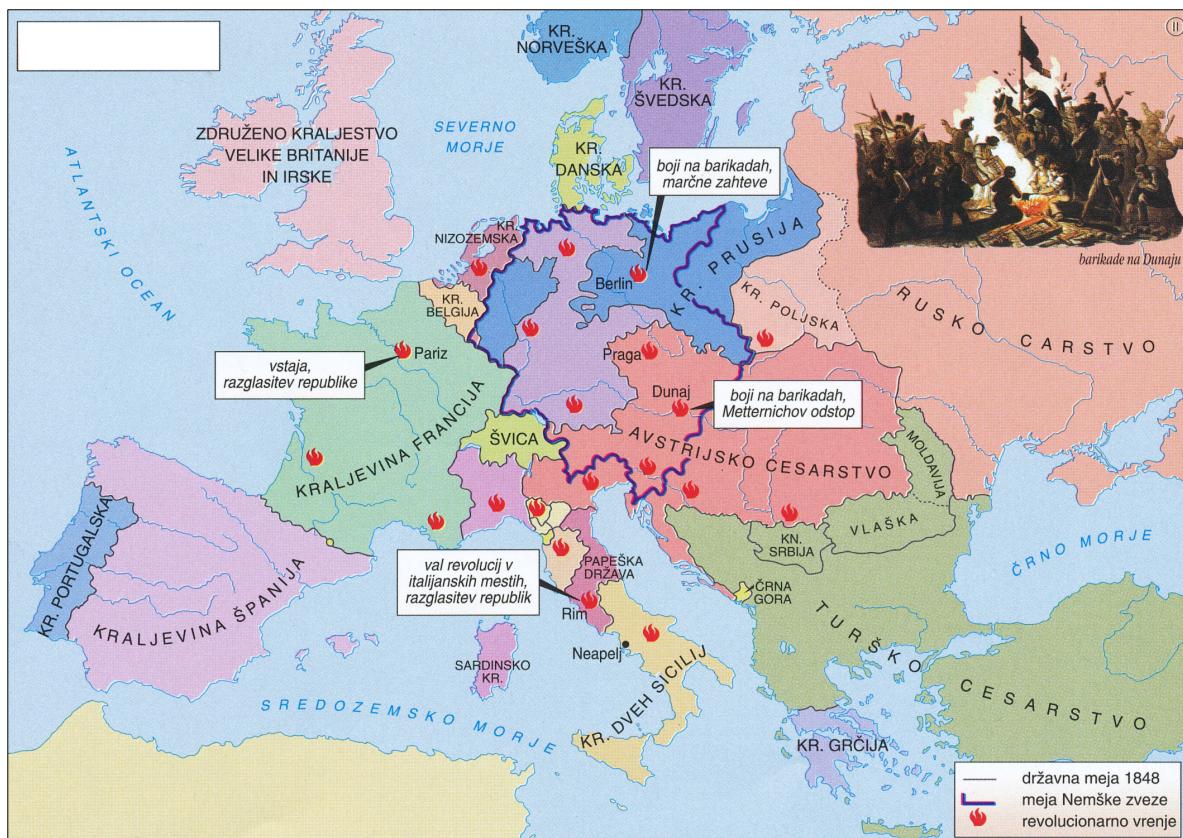
Slika 2: Francoska revolucija

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 46. Modrijan. Ljubljana, 2013)

Slika 3: Evropa po letu 1815

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 47. Modrijan. Ljubljana, 2013)

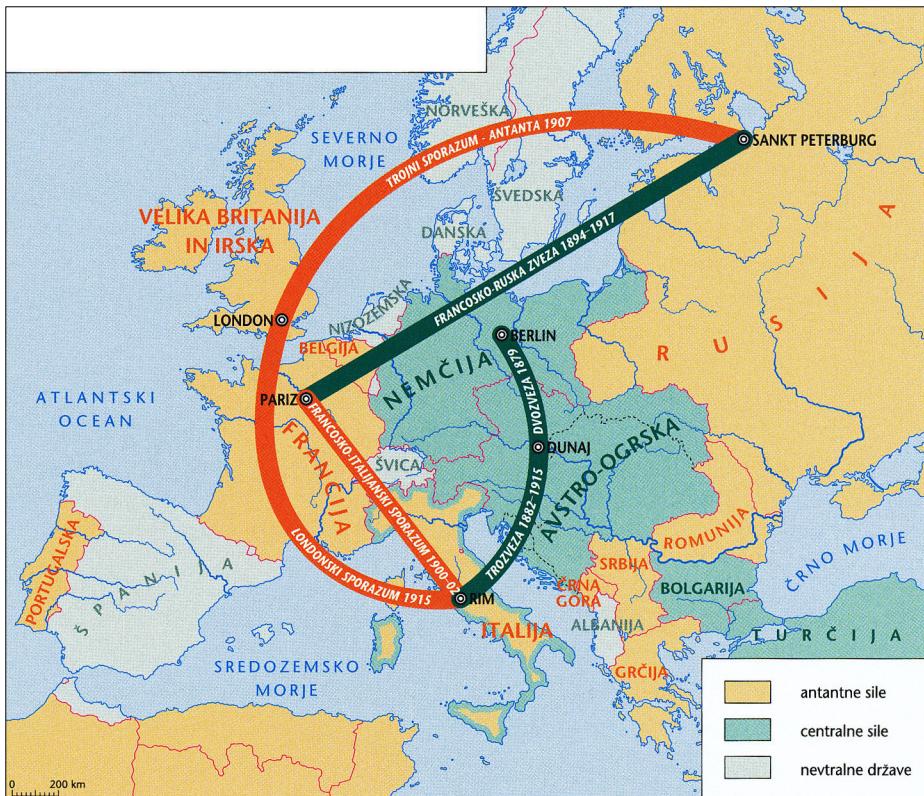
Slika 4: Pomlad narodov

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 49. Modrijan. Ljubljana, 2013)

Slika 5: Balkan po berlinskem kongresu

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 52. Modrijan. Ljubljana, 2009)

Slika 6: Vojaške zveze 1. svetovne vojne

(Vir: Slovenski zgodovinski atlas, str. 157. Nova revija. Ljubljana, 2011)

V sivo polje ne pišite.

Prazna stran